

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

МАТЕРІАЛИ
*Міжнародної науково-практичної
онлайн-конференції*
**«ОБДАРОВАНІ ДІТИ –
СКАРБ НАЦІЇ»**
8–11 грудня 2020 року

Київ
2020

О-13 **Обдаровані** діти – скарб нації: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 8–11 грудня 2020 року) – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020 – 434 с.

Матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції «Обдаровані діти – скарб нації», у яких розкрито актуальні наукові і практичні проблеми обдарованості, розвитку обдарованих дітей і юні; використання інноваційних підходів у контексті розв’язання питань підтримки та супроводу обдарованих учнів в сучасному інформаційно-освітньому просторі.

Роботи учасників присвячені основним тематичним напрямкам конференції:

- 📖 Сучасні наукові тенденції дослідження проблем обдарованості;
- 📖 Інноваційні проєкти, програми і технології розвитку й освіти обдарованих дітей і молоді;
- 📖 Наукова освіта: теорія, практика, інновації;
- 📖 Діагностика, прогнозування та проєктування розвитку обдарованої особистості;
- 📖 Технології розвитку здібностей та обдарованості дітей дошкільного віку;
- 📖 Підготовка фахівців для роботи з обдарованими дітьми та молоддю;
- 📖 Психолого-педагогічний супровід і підтримка в умовах дистанційного навчання, під час пандемії COVID-19.

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти, психологів, соціологів та інших фахівців.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 376-056.45

Онуфрієнко М. В. Розвиток здібностей дітей дошкільного віку засобами конструктора LEGO.....	306
Панасюк О. О. До проблеми формування обдарованої особистості в умовах викликів сьогодення	308
Погрібна Д. В. Філософія для дітей як методика розвитку творчого та критичного мислення.....	313
Потапов А. Ю., Балакирева Е. И. Модель образовательной среды: секция роллер спорта для мотивированных и одаренных детей	315
Пітух Л. І. Особливості використання інноваційних форм позаурочної роботи з обдарованими учнями у закладі професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дистанційного навчання.....	311
Резунова О. Г. Розвиток здібностей та обдарованості учнів методом проектів.....	319
Рудик І. О. Інноваційні ідеї як стимулювання новаторського пошуку та вдосконалення професійної майстерності педагогів	321
Савченко М. П. Організація досліджень етнонаціональних, культурно-мовних цінностей народів сходу в науковому товаристві гімназистів.....	326
Садова М. А. Методичні засади діагностики особистісних чинників самовизначення щодо майбутньої професії обдарованих учнів ліцею.....	332
Салюк Н. В. Проектно-орієнтоване навчання в гуртках природничого профілю Полтавської обласної Малої академії наук	335
Смоленко О. П. Робота з творчо обдарованою молоддю в закладах професійної (професійно-технічної) освіти Сумщини	341
Спесівцева Н. Ю. Розробка циклу уроків за технологією перевернутий клас в умовах дистанційного навчання та темою Україна в повоєнний час: 1945–1954 рр.....	349
Стрельников В. Ю. Побудова механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти.....	354
Студенець О. А. Захоплюючий світ мовлення: прийоми навчально-мовленнєвої діяльності дошкільників з використанням інтеграції.....	357
Тернавська Т. А. Переваги дистанційного навчання у формуванні обдарованої особистості студента під час карантину.....	363
Тихончук О. В. Організація роботи з обдарованими дітьми на всіх етапах вивчення біології	365
Ткаченко Л. І. Самоідентифікація як складник адаптації обдарованої особистості.....	369
Топузова А. В. Особливості організації роботи з обдарованими дітьми в умовах ЗЗСО	371
Федорчук О. А. Філософія для дітей як педагогічна проблема	380
Хабрат К. В. Психолого-педагогічна підтримка батьків школярів в умовах дистанційного навчання, під час пандемії COVID-19	385

Стрельников В. Ю.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізики, загальної дидактики і педагогіки
Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця та професор кафедри
спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка, м. Полтава
strelnikov.poltava@gmail.com*

ПОБУДОВА МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ОБДАРУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Рассматриваются пути обеспечения функционирования психологического механизма развития интеллектуального дарования личности каждого будущего специалиста по специальному образованию. Среди них, в частности, преобразование учебника в интеллектуальный самоучитель.

Ключевые слова: развитие, механизм, интеллект, талант, личность, будущий специалист по специальному образованию.

Ways to ensure the functioning of the psychological mechanism of development of intellectual talent of the personality of each future specialist in special education are considered. Among them, in particular, the transformation of the textbook into an intellectual self-teacher.

Key words: development, mechanism, intellect, talent, personality, future specialist in special education.

Перед системою підготовки майбутнього фахівця зі спеціальної освіти на сучасному етапі гостро стоїть проблема що саме розвивати у структурі інтелекту студента і як це зробити, адже сучасні потреби життя висвітлили в цій проблемі нові грані. Зокрема, виникає запитання: як, навчаючи, гарантувати студенту можливість вільно і конструктивно професійно й інтелектуально самовдосконалюватись, враховуючи своєрідний склад його розуму? Адже, навіть сам цього не бажаючи, викладач впливає на інтелектуальну поведінку студентів, створюючи специфічні умови навчального середовища. Фактично він також спрямовує й контролює інтелектуальний розвиток студентів, залучаючи їх до обов'язкових норм людського пізнання. Формуючи у студента систему глибоких і міцних знань, здатність вирішувати завдання, розумові дії з наперед заданими якостями, наукові поняття тощо, викладачі визначають межі інтелектуальної свободи особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти. З іншого боку, якщо йому надати повну свободу дій і право самовільно змінювати зміст навчальних занять, то можна перетворити студента в інтелектуального споживача, нездатного напружено і продуктивно інтелектуально працювати.

Тому для побудови механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти важливо визначитися, якою є кінцева мета означеного розвитку. Що має змінитися в особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти, якщо він стане інтелектуально розвиненим? При цьому, власне, має змінитися саме ставлення до світу, його ціннісні установки й орієнтації, сприйняття, розуміння й інтерпретація подій і явищ, що відбувається в світі й житті студента.

У наших попередніх розвідках [3–5] ми розділили думки авторів про те, що характеристики ментального досвіду визначають інтелектуальні можливості (Л. Лебедик [1, с. 55–63; 2, с. 296–301]) і що зміни в складі й будові ментального досвіду мають вигляд психологічної основи інтелектуального розвитку особистості: чим вищим є рівень інтелектуального розвитку людини, тим більш суб'єктивно збагаченою і в той же час об'єктивованою є її індивідуальна розумова картина світу (М. Холодна [6, с. 312]).

Відповідно, показниками розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти є характеристики індивідуального розумового бачення (або типу репрезентації дійсності). Виділяються шість показників розвинутого інтелекту: 1) широта розумового кругозору (на противагу обмеженому світосприйманню); 2) гнучкість і різноманітність оцінювання подій, що відбуваються (на противагу чорно-білому мисленню); 3) готовність сприйняти незвичайну інформацію (на противагу догматизму); 4) вміння оцінювати й розуміти те, що відбувається, в термінах майбутнього (наслідків) і минулого (причин) (на противагу схильності мислити в термінах тут і тепер); 5) орієнтація на з'ясування суттєвих, об'єктивно необхідних аспектів того, що відбувається (на противагу егоцентричній пізнавальній позиції); 6) схильність мислити у категоріях ймовірного в межах ментальної моделі якби (на противагу ігноруванню можливості існування неможливих подій) [4, с. 239].

Головною метою навчання в плані розвитку інтелектуального обдарування особистості кожного майбутнього фахівця зі спеціальної освіти є допомога йому у створенні й удосконаленні власного ментального світу. Оскільки студент вже має необхідні інтелектуальні ресурси, то він сам має вирішувати – що обдумати, для чого це робити, як думати, що для цього треба.

Механізм розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти має:

1) передбачати таку діяльність викладача, що спрямовується не стільки на трансляцію знань і способів пізнання, скільки на побудову з допомогою навчального матеріалу зі спеціальної освіти арсеналу суб'єктивних засобів продуктивного інтелектуального ставлення до дійсності (Дж. Рензулі, Р. Фейерштейн, М. Холодна [6]);

2) враховувати, що кожен є носієм власного (і своєрідного) ментального досвіду, тому адресатом педагогічних впливів в умовах системи підготовки майбутнього фахівця зі спеціальної освіти стають особливості складу і будови індивідуального розумового досвіду студента, зокрема його когнітивні, метакогнітивні та інтенціональні компоненти;

3) передбачати, що кожен студент має свій діапазон можливого нарощування інтелектуальних сил, і завдання викладача полягає в наданні необхідної допомоги студенту засобами індивідуалізації навчальної і позанавчальної діяльності;

4) передбачати вплив на такі основні показники рівня інтелектуального розвитку особистості, як компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція, унікальність розуму, які є новими критеріями ефективності навчального процесу, поряд зі знаннями, вміннями, навичками.

Отже, механізм розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти тісно пов'язаний із процесами, що відбуваються в його індивідуальному ментальному досвіді й характеризують його перебудову і збагачення (відбувається розвиток індивідуальних інтелектуальних здібностей).

Виходячи з вищеназваних вимог до конструювання психологічного механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості кожного майбутнього фахівця зі спеціальної освіти, експериментальна робота мала вирішити два головні завдання:

– по-перше, створити необхідні психолого-педагогічні умови для актуалізації наявного ментального досвіду кожного конкретного студента (враховувалося, яким є рівень наукових і вживаних у побуті понять, своєрідність інтелектуальної саморегуляції і вихідних інтенцій, індивідуальний інтелектуальний темп, баланс конвергентних і дивергентних здібностей, резерви здатності вчитися, домінуючий пізнавальний стиль тощо);

– по-друге, створити необхідні психолого-педагогічні умови для ускладнення, збагачення й зростання індивідуального ментального досвіду майбутнього фахівця зі спеціальної освіти у максимально можливих межах (розвинути вміння працювати в режимі взаємопереводу різних модальностей досвіду, розширити репертуар когнітивних схем, сприяти диференціації й інтеграції

системи індивідуальних значень, утворенню понятійних психічних структур, розвитку основних компонентів метакогнітивного й інтенціонального досвіду, стимулювати прояви компетентності, ініціативи, творчості, саморегуляції, унікальності розуму).

Одним із шляхів забезпечення функціонування психологічного механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості кожного майбутнього фахівця зі спеціальної освіти є перетворення підручника у інтелектуальний самовчитель. Цим не лише викладач звільняється від додаткового навантаження, а сам студент працює з таким підручником, текст якого відповідає за засвоєння навчального матеріалу і за формування психологічного механізму особистісного розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти. При цьому значно розширюється сфера навчальної діяльності студента, адже не лише аудиторна, а й індивідуальна робота з таким підручником забезпечує необхідний ефект, дає йому шанс на власне інтелектуальне життя. Звичайно, це відбувається за умови, коли текст підручника побудований з урахуванням як особливостей спеціальної освіти, так і психологічного механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти, особливостей складу і побудови його ментального досвіду, орієнтації на сучасні критерії інтелектуальної діяльності.

Традиційна практика розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти у вищій школі зазнає негативного впливу домінуючої педагогічної позиції, яка стверджує, що студенти дуже відрізняються за рівнем свого інтелекту, який закладений в них як умовами навчання в школі, так і генетично, тобто природою. Звідси – деяких студентів вчити на основі високих освітніх стандартів немає сенсу, бо від цього однак нічого не вийде. Отже, великий вплив на розвиток інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти має установка самого викладача, яка формується під впливом диференційованого навчання. Студенти, безумовно, відрізняються за своїми стартовими інтелектуальними можливостями. Але ж знання, як і навчальні інтелектуальні навички – це лише верхня частина айсберга, бо механізми розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця визначаються не процесами в сфері засвоєння знань та навичок зі спеціальної освіти, а процесами, що йдуть у просторі ментального досвіду студента. І оцінка рівня розвитку індивідуальних інтелектуальних можливостей не має зводитись до тестів перевірки знань зі спеціальної освіти.

Кожен студент заповнений своїм ментальним досвідом, тобто має свій індивідуальний діапазон можливого зростання інтелектуальних сил, пов'язаний із збагаченням і ускладненням її розумового (ментального) досвіду. Отже, кожен студент об'єктивно потребує створення відповідних умов для розвитку інтелектуальних можливостей. Розвиток інтелектуального обдарування особистості кожного майбутнього фахівця зі спеціальної освіти має відбуватися із врахуванням їх вільного вибору, залежно від вже сформованих пізнавальних інтересів, професійних планів, і, звичайно, реальних навчальних досягнень.

Рівень розвитку інтелектуального обдарування особистості кожного майбутнього фахівця зі спеціальної освіти визначається наявним ментальним досвідом, який сприяє його розумному ставленню до об'єктивної реальності. Особливості складу і будови ментального досвіду визначають конкретні якості інтелекту, характер інтелектуальної поведінки. Наявний рівень інтелекту студента є результатом його розвитку, тому головний висновок – необхідним є інтенсивне нарощування і прогресуюче ускладнення ментального досвіду майбутнього фахівця зі спеціальної освіти під час навчання в університеті, адже саме процеси у сфері індивідуального ментального досвіду визначають індивідуальні інтелектуальні можливості й у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лебедик Л. В. Дев'ять кроків становлення гармонійно розвиненої особистості. Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості. Зб. статей за матеріалами VII міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ-Краматорськ, Україна, 18-19

березня 2020 р.); гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2020. С. 55–63. URL : <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/conf>

2. Лебедик Л. В. Формування громадянської культури особистості через якість демократичного середовища закладу освіти. Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики : зб. матеріалів конф. / За заг. ред. Г. Л. Єфремової, С. М. Луценко, Л. П. Івашини. Суми : РВВ СОПППО, 2020. С. 296–301.

3. Стрельников В. Ю. Лебедик Л. В. Розвиток в особистості пізнавального і професійного інтересів під час вивчення педагогічних дисциплін. Досягнення сучасної психологічної науки та практики: Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Вінниця, 26 березня 2020 р.): тези доповідей / за заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. Вінниця, 2020. С. 98–102. URL : <http://journals.donnu.edu.ua/>

4. Стрельников В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2002. Кн. 1. 295 с.

5. Стрельников В. Ю. Розвиток інтелектуальних та творчих здібностей студентів. Методичні рекомендації для слухачів педагогічного факультету МІПК. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2003. 24 с.

6. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. М.-Томск : Барс, 1997. 391 с.

Студенець Олена Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри теорії та методики

початкової та дошкільної освіти

Хмельницький інститут

післядипломної педагогічної освіти

ЗАХОПЛЮЮЧИЙ СВІТ МОВЛЕННЯ: ПРИЙОМИ НАВЧАЛЬНО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕГРАЦІЇ

***Анотація.** У статті представлено обґрунтування значення нестандартних прийомів навчально-мовленнєвої діяльності дошкільників з використанням інтеграції.*

***Ключові слова:** навчально-виховний процес, розвиток творчості, мовлення, інтелект дитини, застосування інтеграції, співпраця, допомога, повноцінний всебічний розвиток, освітня діяльність, уміння та навички, світогляд особистості.*

Постановка проблеми. Невичерпним багатством, яким природа обдарувала людину, є мова. Перед вихователями ДНЗ стоять важливі завдання: прищепити дитині любов до слова, навчити її правильно, красиво і влучно висловлюватися, обстоювати власну думку. Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти чітко визначили, що в умовах оновлення суспільства, відродження національної культури важливо орієнтуватися на творчий розвиток особистості, який є світоглядною засадою сучасної освіти. Зазначені документи вказують на важливість розв'язання завдань мовленнєвого розвитку дитини як засобу формування її духовності, національної свідомості, морально-естетичних ідеалів тощо. Освітня лінія БК «Мовлення дитини» передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Зазначається, що оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомішим досягненням дошкільного дитинства [1]. У цей період необхідно максимально розкрити і розвинути якості дитини, її здібності та виявити обдарованість, які найбільш природно і